

انتشارات
فرهنگستان
دانشگاه

اصول نظارت، کنترل و راهکارهای نوین
پیشگیری و مقابله با فساد اداری

سعید دهقان

سرشناسه	: دهقان، سعید، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: اصول نظارت، کنترل و راهکارهای نوین پیشگیری و مقابله با فساد اداری / سعید دهقان
مشخصات نشر	: تهران: فرهیختگان دانشگاه، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۲ ص.
شابک	: ۱۵۰۰۰ ریال : ۷-۸۷-۵۶۱۸-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: سازمان‌های دولتی - ایران - فساد
موضوع	: نظارت -- ایران
رده بندی کنگره	: ۱۵۲۵/۴ : ۹۵۵ / ۹۵۵ ۱۳۹۳
رده بندی دیویی	: ۳۵۳/۴۶۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۳۲۳۳۶۹

ناشر : فرهیختگان دانشگاه
 مدیر مسئول : مهندس علیرضا لاجینانی
 عنوان کتاب : اصول نظارت، کنترل و راهکارهای نوین پیشگیری و مقابله با فساد اداری
 پدیدآورنده : سعید دهقان
 ویراستار : وزیری
 صفحه آرای : هانی توانایان فرد
 طراحی و گرافیک : داود بی‌باک
 چاپ و صحافی : محیا
 نوبت چاپ : اول ۱۳۹۳
 تیراژ : ۱۰۰۰ جلد
 قیمت : ۱۵۰۰۰ تومان
 شابک : ۷-۸۷-۵۶۱۸-۶۰۰-۹۷۸

ساختمان مرکزی : تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۶ آذر، کوچه پاریسی، پلاک ۶
 تلفن روابط عمومی : ۰۹۱۳۱۳۰۸۶۳۹ - ۶۶۴۹۰۱۷۸ - ۶۶۴۹۰۱۷۹

پایگاه اینترنتی : Email: fdpub@yahoo.com
 تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به پدید آورنده است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	پیشگفتار
۱۰	مقدمه
۱۱	فصل اول: بازرسی و نظارت در ایران از ادوار گذشته تا امروز
۱۱	بخش نخست: بازرسی در دوران پیش از اسلام
۱۱	۱-۱. بازرسی در دوره هخامنشیان
۱۳	۲-۱. بازرسی در زمان ساسانیان
۱۴	بخش دوم: بازرسی در حکومت‌های اسلامی
۱۴	۳-۱. بازرسی در زمان معاویه
۱۵	۴-۱. بازرسی در زمان عباسیان
۱۵	۵-۱. بازرسی در حکومت‌های ایرانی
۱۷	۶-۱. بازرسی در عصر قاجاریه
۱۷	۷-۱. بازرسی در ایران دوران معاصر
۱۹	۸-۱. دفتر بازرسی کل کشور
۲۱	۹-۱. بازرسی شاهنشاهی منحل شده
۲۲	۱۰-۱. بازرسی پس از انقلاب اسلامی
۲۲	۱۱-۱. مبانی و ادله نظارت و بازرسی در اسلام
۲۵	۱۲-۱. نظارت ذات مقدس پروردگار بر عالم و انسان
۲۸	۱۳-۱. نظارت پیامبران و ائمه اطهار(ع)
۳۱	۱۴-۱. چگونگی نظارت توسط سازمان بازرسی کل کشور
۳۵	فصل دوم: نظارت و کنترل
۳۵	۱-۲. مفهوم و تعریف نظارت و کنترل
۳۷	۲-۲. اهمیت و اهداف نظارت و بازرسی
۳۹	۳-۲. روش‌های اعمال نظارت

- ۴-۲. محدوده و قلمرو نظارت و بازرسی..... ۴۱
- ۵-۲. دستگاه‌های مشمول نظارت و بازرسی (قلمرو محیطی نظارت و بازرسی)..... ۴۲
- ۶-۲. موضوعات مورد نظارت و بازرسی (قلمرو موضوعی بازرسی)..... ۴۲
- ۷-۲. پیش‌نیازها و نحوه انجام بازرسی و جمع‌آوری اطلاعات..... ۴۳
- ۸-۲. موارد رد بازرسی..... ۴۵
- ۹-۲. انواع نظارت از نظر ماهیت..... ۴۶
- ۱۰-۲. نظارت سازمانی در سازمان‌های عمومی کشور..... ۵۰
- ۱۱-۲. نظارت‌های سازمان‌یافته..... ۵۲
- ۱۲-۲. انواع کنترل..... ۵۴
- ۱۳-۲. ارزیابی چهار روش..... ۵۶
- ۱۴-۲. روش‌های کنترل..... ۵۶
- ۱۵-۲. ویژگی‌های نظام کارآمد نظارتی..... ۶۰
- ۱۶-۲. اخلاق اداری در نهج البلاغه..... ۶۹
- فصل سوم: ارزیابی عملکرد مدیریت**..... ۷۱
- ۱-۳. تعریف مدیریت..... ۷۱
- ۲-۳. مدیریت از دیدگاه اسلام..... ۷۳
- ۳-۳. ضرورت و اهمیت مدیریت..... ۷۳
- ۴-۳. سطوح مدیریت در سازمان..... ۷۴
- ۵-۳. ارزیابی عملکرد..... ۷۵
- ۶-۳. خودکنترلی در نظام کنترل و نظارت اسلامی..... ۷۸
- ۷-۳. عوامل موثر بر ارزیابی..... ۸۳
- ۸-۳. مدیریت عملکرد فردی از دیدگاه اسلام..... ۸۶
- ۹-۳. فرآیند مدیریت راهبردی عملکرد..... ۸۸
- ۱۰-۳. چرخه‌ی ایجاد مدیریت راهبردی عملکرد..... ۹۰
- فصل چهارم: نهادهای نظارتی در ایران و نهادهای بین‌المللی**..... ۹۱
- ۱-۴. دستگاه‌های نظارتی قوای سه‌گانه در کشور..... ۹۱
- ۲-۴. نهادهای نظارتی بین‌المللی..... ۹۶
- فصل پنجم: فساد اداری و راهکارهای مبارزه با آن**..... ۱۰۹
- ۱-۵. تعریف و طبقه‌بندی فساد اداری..... ۱۰۹
- ۲-۵. تعریف قانونی فساد اداری..... ۱۱۱

- ۳-۵. تعریف فساد بر مبنای افکار عمومی جامعه ۱۱۲
- ۴-۵. تعریف فساد بر اساس منافع عمومی ۱۱۲
- ۵-۵. تاریخچه فساد اداری ۱۱۵
- ۶-۵. پیدایش فساد در انگلستان ۱۲۱
- ۷-۵. فساد سیاسی- اداری در ایالات متحده امریکا ۱۲۳
- ۸-۵. تاریخچه فساد اداری در ایران ۱۲۵
- ۹-۵. عوامل و زمینه‌های بروز و تشدید فساد اداری ۱۲۶
- ۱۰-۵. نظر نخبگان کشورهای در حال توسعه درباره فساد ۱۳۵
- ۱۱-۵. الگوی سه سطحی ۱۳۵
- ۱۲-۵. پیامدها و زیان‌های فساد اداری ۱۳۸
- ۱۳-۵. روش‌های مبارزه با فساد اداری ۱۴۸

فصل ششم: پیش‌گیری از جرائم و تخلفات اداری ۱۵۳

- ۱-۶. مرور مفاهیم و مبانی نظری پیش‌گیری ۱۵۳
- ۲-۶. معنای لغوی پیش‌گیری از جرم ۱۵۵
- ۳-۶. انواع پیش‌گیری ۱۵۶

فصل هفتم: شوراها، الزامات و قوانین و مقررات مربوط به ارتقاء سلامت اداری و

مقابله با فساد ۱۶۳

- ۱-۷. شورای دستگاه‌های نظارتی کشور ۱۶۳
- ۲-۷. ستاد مقابله با مفاسد اقتصادی ۱۶۷
- ۳-۷. کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد ۱۷۱
- ۴-۷. قانون ارتقاء سلامت اداری و مقابله با فساد ۱۷۲
- ۵-۷. تکالیف دستگاه‌ها در پیش‌گیری از مفاسد اداری ۱۷۳
- ۶-۷. آیین‌نامه اجرایی تبصره ۴ ماده ۶ قانون ارتقاء سلامت اداری و مبارزه با فساد ۱۸۸
- ۷-۷. آشنایی با تخلفات اداری کارکنان دولت ۱۹۳

ضمائم ۲۰۵

منابع و مآخذ ۲۱۱

شکر پی

سپاس خداوند بخشنده مهربان را که از لطف خود به انسان فرصت آموزش عطا فرمود و شکر می‌گزارم پروردگار دانای توانا را که به این بنده‌ی خویش توفیق نگارش این اثر را ارزانی داشت. آنچه از نظر خوانندگان گرامی می‌گذرد نتیجه تدوین و گردآوری و بررسی‌های انجام شده از میان مطالب، مقالات، کتب مرتبط و سوابق و تجربیات بیش از بیست ساله‌ای است که در امور نظارت، بازرسی و مقابله با فساد اداری و انجام وظیفه در رده‌های مختلف سازمانی از بدنه کارشناسی، بازرسی و همچنین تحصیل در مقطع کارشناسی حقوق و مدیریت و کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی و مدیریت و مقطع دکتری حاصل شده است. هرچند امروزه انجام نظارت و بازرسی و مقابله با فساد سخت و طاقت‌فرسا می‌باشد، اما تلاش گردیده مجموعه حاضر برای علاقمندان، دانشجویان، حقوق‌دانان، وکلاء، کارشناسان، بازرسان، خبرنگاران، مدیران و... تدوین و جمع‌آوری شود و مورد استفاده قرار گیرد. امیدوارم با اجرای صحیح قوانین و مقررات شاهد ارتقاء سلامت اداری در سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی کشور باشیم.

در پایان بر خود لازم می‌دانم از تمامی عزیزان و همکارانی که حقیر را در تدوین این اثر یاری نموده‌اند صمیمانه تقدیر و تشکر نمایم. همچنین از ارسال نظریات، پیشنهادات و انتقادات سازنده‌ی کارشناسان، صاحب‌نظران و پژوهشگران در خصوص رفع اشکالات احتمالی و غنی‌سازی هرچه بیشتر کتاب برای انتشار نسخه‌های بعدی با کمال میل استقبال نموده و از بذل محبت عزیزان کمال تشکر را دارم.

سعید دهقان

۱۳۹۳

adehghan1348@gmail.com

مقدمه

نظارت و بازرسی از جمله مواردی است که در ادوار گذشته همواره مورد توجه حکومت‌ها بوده است. امروزه فساد اداری و مالی به لحاظ آثار مخرب در فرایند توسعه یک کشور دولت‌ها را وادار نموده است که برای پیشگیری و مقابله با آن ساز و کارهای مناسبی را اتخاذ نمایند. وجود سیستم‌های کنترلی و نظارتی در سطح کشورهای جهان و ایجاد سیستم‌های آمیود زمانی برای رسیدگی به شکایات شهروندان و تأمین حقوق شهروندی در قاره‌های مختلف نشان‌دهنده عزم ملی و جهانی برای مبارزه با پدیده شوم فساد است. یکی از رسالت‌های پیامبران الهی و ائمه اطهار (ع) و ولایت امر نیز اصلاح جامعه و مقابله با هر گونه مظاهر فساد می‌باشد. بر اساس برخی از اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی، در هر کدام از قوای سه‌گانه سیستم‌های نظارتی پیش‌بینی گردیده است که به امر نظارت و کنترل در کشور می‌پردازد؛ به‌عنوان نمونه، سازمان بازرسی کل کشور براساس اصل ۱۷۴ قانون اساسی به‌منظور نظارت بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین، زهر نظر رئیس محترم قوه قضائیه تشکیل گردیده است. فرمان ۸ ماده‌ای مقام معظم رهبری در امر مبارزه با فساد اقتصادی و مالی به سران سه قوه و همچنین وجود قانون ارتقاء سلامت اداری و مقابله با فساد، زمینه‌ساز یک مبارزه‌ی جدی و فراگیر جهت مقابله با این پدیده شوم بوده و لازمه‌ی مبارزه‌ی جدی با فساد، همگانی کردن امر نظارت و کنترل در کشور می‌باشد. از طرف دیگر هر جامعه‌ای که به نظارت توجه بیشتر نموده، در عرصه‌های مختلف نیز موفقیت بیشتری حاصل نموده است، زیرا نظارت باعث ایجاد سلامت در ابعاد مختلف جامعه می‌گردد. همچنین نظارت و کنترل در جامعه به‌ویژه در دستگاه‌های اجرایی باعث افزایش روح قانون‌گرایی و ارائه خدمات بهتر به شهروندان می‌شود. مهم‌ترین کارکرد نظارت مناسب، اصلاح امور و در نهایت پیشگیری از وقوع هرگونه تخلف و جرم است. سابقه تدوین قوانین در کشور ما بیش از یکصد سال است که علی‌رغم سابقه نسبتاً زیاد آن برخی قوانین توسط عامه و بعضاً از طریق کارکنان دولت به‌طور کامل رعایت نمی‌گردد که خود باعث بروز مشکلاتی در جامعه می‌شود. این کتاب به بررسی نظارت و کنترل و ارائه راهکارهای پیش‌گیری و مقابله نوین با فساد اداری پرداخته است. امید است که مطالب موجود در این اثر قابل استفاده برای همگان؛ اعم از مدیران، کارشناسان، حساب‌رسان، نخبگان، وکلا، دانشجویان، محققان و بازرسان باشد.